

De rek in de sleepwet

Nog geen 5 jaar na de invoering van de nieuwe inlichtingenwet blijkt deze alweer te krap, en klinkt de roep om de bevoegdheden te verruimen. Hiermee lijkt de geschiedenis zich opnieuw te herhalen, waarin de wet telkens wordt opgerekt om illegale operaties van inlichtingendiensten te legaliseren.

In 2017 treedt de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in werking. Dit ondanks een landelijk referendum waarbij een meerderheid van de Nederlanders zich tegen deze wet uitsprekt. De wet geeft inlichtingendiensten AIVD en MIVD ruime bevoegdheden om internet en telefoonverkeer op grote schaal af te tappen, en krijgt al snel de bijnaam sleepwet. De praktijk van het op grote schaal aftappen van Nederlandse burgers bestond al veel langer, zo bleek onder andere uit onthullingen van Edward Snowden. Ook de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) stelt in verschillende kritische rapporten uit onder andere 2009 en 2011 dat de inlichtingendiensten hun boekje te buiten gaan. De dan geldende inlichtingenwet (WIV2002) bleek te krap, werd systematisch overtreden, en het antwoord was om een nieuwe ruimere wet op te stellen.

In 2018, nog geen jaar na de invoering van de nieuwe wet, komt er wederom een kritisch rapport van de CTIVD. Ondanks de ruimere bevoegdheden, blijken de inlichtingendiensten opnieuw hun boekje te buiten te gaan. Een voorwaarde voor het mogen verzamelen van bulkdata is dat niet-relevante data van onschuldige mensen zo snel mogelijk wordt weggegooid. Dit blijkt niet op orde. Vooral bij de Militaire inlichtingendienst MIVD zijn de benodigde ICT systemen om deze data fatsoenlijk op te ruimen niet eens paraat. In 2019 komt er opnieuw een kritisch rapport. De situatie lijkt iets verbeterd, maar is vooral bij de MIVD nog lang niet op orde. De overheid, kortom, overtreed opnieuw de eigen wet.

Afgelopen zaterdag is voormalig MIVD-directeur Pieter Cobelens te gast bij Goedemorgen Nederland. Hij maakt zich grote zorgen over de verspreiding van nepnieuws over de oorlog in de Oekraïne. Volgens hem is het een taak van de inlichtingendiensten om nepnieuws van echt nieuws te onderscheiden. "Maar wat hebben wij gedaan in Nederland? We hebben een wet aangenomen die de sleepwet heet waardoor we het de inlichtingendiensten hartstikke moeilijk maken." aldus de oud MIVD-er. Volgens Cobelens zijn we "een beetje in staat van oorlog" en is het slim een inventarisatie te maken van "de regels die ons dwars zitten". "Onze eigen regels zijn onze derde vijand," sluit hij af.

VVD-er Ruben Brekelmans is het met Cobelens eens. Hij noemt de dreiging van een cyberaanval vanuit Rusland "reëel en groot". "Als je voorbereidingen daartegen wil treffen kan het zijn dat je dingen moet doen die niet in lijn zijn met wat er in die wet staat."

SGP-er Kees van der Staaij had in een Kamerdebat de maandag ervoor al de daad bij het woord gevoegd: "Mijn vraag aan het kabinet is of het werk wil maken van alles wat nodig is, ook in snelle wetsaanpassing, om onze veiligheidsdiensten voldoende ruimte te geven. Onze indruk is, ook op basis van het evaluatierapport, dat ze nu te streng, te strak aan de ketting zijn gelegd, en dat het belangrijk is om juist voldoende ruimte te hebben in dat cyberdomein." Zijn motie daartoe is medeondertekend door Brekelmans, Don Ceder van de ChristenUnie, Agnes Mulder van het CDA en Derk Jan Eppink van JA21. De motie is met 110 stemmen aangenomen, mede dankzij de PVV, D66, FvD en Omtzigt.

In het Rusland van Poetin neemt de censuur toe. Het verspreiden van nieuws dat niet in de retoriek van het Kremlin past kan een gevangenisstraf van 15 jaar opleveren. Demonstraties worden met harde hand neergeslagen, tegenstanders van het regime worden opgepakt. Terwijl het belangrijk is ons te wapenen tegen de dreiging vanuit Rusland, is het ook belangrijk het kind niet met het badwater weg te gooien. De vrijheid die we zo graag verdedigen, is ook de vrijheid om niet gevolgd te worden door inlichtingendiensten. Vrij te zijn om met elkaar van gedachten te wisselen zonder afgeluisterd te worden. De inlichtingendiensten moeten hun werk kunnen doen, en hebben daarvoor verregaande bevoegdheden. Maar net als ieder ander, moeten ook zij zich aan de wet houden, moeten ze zich naar de wet voegen, en niet andersom.

Tjepkema